

Poznámky

... na úvod

- 1) Literatury tohoto typu je relativně dost, většinou má charakter výrazně osvětový. Jiného typu např. Eva KRÁLÍKOVÁ, *Tabák a závislost na tabáku*, in: Kamil KALINA (ed), *Drogy a drogové závislosti*, 1–2, Praha 2003, s. 205 a násl. Tam také další literatura podobného typu.
- 2) Takový charakter má například většina literatury o dýmkách. K ní náleží např. Jiří HOUSER, *Dýmka v proměnách času*, Brno 1996. Manfred SCHULZ, *Život s dýmku*, Praha 1992. Josef STANISLAV, *Tajemství dýmky*, Brno 1992. Štefan HOLČÍK, *Fajky*, Bratislava 1984. Lutz LIBERT, *Von Tabak, Dosen und Pfeifen*, Leipzig 1984.
- 3) V češtině k nejnovějším patří nesporně překlad Sue CARROLLOVÁ – Sue BREALEYOVÁ, *Radosti kouření. Cigareta má lásku*, Praha 2008.
- 4) Celkem existuje 20 archivních fondů tohoto typu, z nichž do doby monarchie zasahuje pouze šest a z těch jsou čtyři pro toto období naprosto torzovité. Zůstávají tedy pouze Chomutov (dříve Žatec) a Uherské Hradiště.
- 5) Například k tomu Annerose MENNINGER, *Genuss im kulturellen Wandel, Tabak, Kaffee, Tee und Schokolade in Europa 16.-19. Jahrhundert*, Stuttgart 2004. Hannes SIEGRIST – Hartmut KAELBLE – Jürgen KOCKA (edd.), *Europäische Konsumgeschichte. Zur Gesellschaft- und Kulturgeschichte des Konsums (18. bis 20. Jahrhundert)*, Frankfurt a. M. – New York 1997. Roman SANDGRUBER – Harry KÜHNEL (edd.), *Genuß und Kunst. Kaffee, Tee Schokolade, Tabak, Cola*, Innsbruck 1994. A další.
- 6) NAP, MFV, kart. č. 376, sign. II/9/5.

1. O tabáku

- 1) Ani čokoláda ani káva a už vůbec ne čaj tyto konotace nevyvolávají. Zatím. Srovn. např. Annerose MENNINGER, *Genuss im kulturellen Wandel, Tabak, Kaffee, Tee und Schokolade in Europa 16. – 19. Jahrhundert*, Stuttgart 2004, s. 91 a násl. Tam také přehled starší literatury.
- 2) Tamtéž, s. 260 a násl.
- 3) Joseph KRÜKL, *Das österreichische Tabakmonopol und der Ausgleich mit Ungarn*, in: *Finanz Archiv*, Wien 1867, s. 63–114. Jiří SOMMER, *Československý tabákový průmysl v letech 1918–1938*, rkp. disertační práce, Praha, FF UK 1973.
- 4) Václav L. ROŠICKÝ, *O tabáku a jiných narkotických látkách*, in: *Kronika práce, osvěty, průmyslu a vynálezův*, díl VI., *Chemie denního života*, Praha 1894, s. 576–597.

- 5) SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, Obecná škola Blovice, kn. č. 185, kronika, 1895.
- 6) Podrobněji o tom Marie MACKOVÁ, *Tabáková továrna v Lanškrouně jako součást státní tabákové režie*, Lanškroun 2007, s. 81.
- 7) Jan NERUDA, *Povídky malostranské*, Pan Ryšánek a pan Schlegl, Praha 1971, s. 80–89.

2. Z tabákového pole do trafiky

- 1) O tom podrobněji Marie MACKOVÁ, Jak český kuřák potkal Hercegovinu, in: *Bosna 1878–2008*, sborník příspěvků 16. ústeckého kolokvia, Ústí nad Labem 2010, v tisku.
- 2) Ludmila KUBÁTOVÁ, K otázkám ústřední a české zemské finanční správy v 16. až 19. století, in: *SAP*, 1975, s. 95–142.
- 3) Wolfgang FRITZ, *Für Kaiser und Republik. Österreichs Finanzminister seit 1848*, Wien 2003. Jan BRZOBOHATÝ, Finanční správa v českých zemích 1850–1918, in: *SAP*, 1977, s. 89. Harald HITZ – Hugo HUBER, *Geschichte der Österreichischen Tabakregie 1784–1835*, Wien 1975, s. 26 a násl. Jaromír CHAROUS – Anna SKÝBOVÁ, *Ministerstvo financí Vídeň 1888–1918*, úvod k archivnímu inventáři, Praha 1959. Joseph KRÜKL, Das österreichische Tabakmonopol und das Ausgleich mit Ungarn, in: *Finanz Archiv*, Wien 1867, s. 79. *FzM Vb*, 24, 1873, s. 165–167.
- 4) Alexandra ŠPIRITOVÁ, *Zemské finanční ředitelství Praha 1850–1918*, úvod k archivnímu inventáři, Praha 1964. Jan BRZOBOHATÝ, Finanční správa, s. 4–137.
- 5) *Řád celní a státního monopolu*, Praha 1835. Ilona ČÁSLAVKOVÁ – Jiří KUBA, *Okresní finanční ředitelství Chrudim 1856–1948 (1953)*, úvod k archivnímu inventáři, Zámorsk 1997. Jan BRZOBOHATÝ, Finanční správa, s. 4–137.
- 6) O úřednictvu státní tabákové režie podrobněji Marie MACKOVÁ, *Tabáková továrna v Lanškrouně jako součást státní tabákové režie*, Lanškroun 2007, s. 48–55, 93–97, 159–162. TÁŽ, Lékaři v rakouské státní tabákové režii, in: *Nardi aristae*, Sborník k sedmdesátým narozeninám Ivana Martinovského, Plzeň 2007, s. 131–149.
- 7) Speciální právní úpravy pro toto území jsou z let 1810, 1828 a 1883. *Der Tabakbau in Südtirol*, Wien 1910. *MTTL* 1895.
- 8) Podrobněji o tom Marie MACKOVÁ, Pěstování tabáku v rámci rakouské státní tabákové režie po roce 1867, in: *Theatrum historiae I*, Pardubice 2006, s. 177–202.
- 9) Podrobněji o tom např. Alois ČAPEK, *Tabák v Čechách*, Praha 1947. Marie MACKOVÁ, Pěstování tabáku, s. 177–202.
- 10) Srov. Marie MACKOVÁ, *Tabáková továrna*, s. 59–69. SOA P, RTR, továrna Lanškroun, kn. č. 5/I, 5/II.
- 11) Např. Uli REBHANDL – Gerlinde HAUER, *Ein Frauenbetrieb in Männerhand*, rkp. dipl. práce, Wien, Geistes- wiissenschaftlichen Fakultät der Universität Wien 1991.

- 12) Podrobněji srov. František VENTURA, *Dějiny c. k. továrny na tabák v Sedleci u Kutné Hory*, Kutná Hora 1912.
- 13) Harald HITZ – Hugo HUBER, *Geschichte der Österreichischen Tabakregie 1784–1835*, Wien 1975, s. 174–175.
- 14) O fungování státních tabákových továren Marie MACKOVÁ, *Tabáková továrna v Lanškrouně jako součást státní tabákové režie*, Lanškroun 2007, s. 69–211. TÁŽ, Státní tabákové továrny v Lanškrouně a Svitavách do první světové války ve světle státní statistiky, in: *Pomezí Čech, Moravy a Slezska*, 7, Litomyšl 2006, s. 80–107.
- 15) *FzM Vb*, 43, nařízení ministerstva financí z 19. listopadu 1870 č. 30994. *FzM Vb*, 18, nařízení ministerstva financí z 1. července 1873, č. 14161.
- 16) *FzM Vb*, 37, 1896, č. 159, čj. 35107, s. 276.
- 17) Harald HITZ – Hugo HUBER, *Geschichte*, s. 79–80.
- 18) *MTTL* 1901, 1902. *FzM Vb*, 45, 21. září 1897, s. 769–786. *SdTVO* 1895. *TzS* 1913.
- 19) Marie MACKOVÁ, *Tabáková továrna*, s. 214–221.
- 20) *MTTL* 1901. *TzS* 1913.
- 21) Christian d'ELVERT, *Zur österreichische Finanz- Geschichte, mit besonderer Rücksicht auf die böhmischen Länder*, Brno 1881, s. 766–767. Joseph KRÜKL, Das österreichische Tabakmonopol und der Ausgleich mit Ungarn, in: *Finanz Archiv*, 1867, s. 63–114.

3. Trafiky

- 1) *Slovník spisovného jazyka českého*, V, Praha 1989, s. 193.
- 2) Josef RANK, *Všeobecný slovník jazyka německého a českého*, osmé vydání, Vídeň-Lipsko s.d. (po 1902), s. 665.
- 3) Josef JUNGMANN, *Slownjk česko-německý*, díl IV, S-U, Praha 1838, s. 533–534, 644.
- 4) *FzM Vb*, 1854, s. 69, č. 37934.
- 5) *Nový akademický slovník cizích slov*, A-Ž, Praha 2005, s. 811.
- 6) Patent císaře Josefa II. z 8. května 1784, § 7.
- 7) Karel MALÝ a kol., *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Praha 1999, s. 59–165.
- 8) Harald HITZ – Hugo HUBER, *Geschichte der Österreichischen Tabakregie 1784–1835*, Wien 1975, s. 74–78.
- 9) Tamtéž, s. 77–78.
- 10) Tamtéž, s. 78.
- 11) Přípis ministerstva financí zemským finančním ředitelstvím čj. 37934–1703 z 29. ledna 1854, publikovaný ve *FzM Vb*, 1854, s. 69, následně obnovovaný v každé nové úpravě postavení a povinností trafikantů.
- 12) PGS, Bd 63, Nr. 113, císařský patent z 11. července 1835, což je ovšem jenom uvozovací patent. Pro svou rozsáhlost byl text zákona publikován jako samostatný svazek *Zoll- und Staatsmonopolordnung*, Wien 1835. Česky pak jako *Řád celní a státního monopolu*, Praha 1835.

- 13) *Výtah z Řádu celního a státního monopolu a z trestního zákona o přestoupeních aupadkových. Ku potřebě a užitku místních vrchností*, Praha 1837, § 45.
- 14) Pro Čechy publikován v PGSfB 1838, č. 298, s. 676–679.
- 15) *Oesterreichisches Rechts- Lexikon. Praktisches Handwörterbuch des öffentlichen und privaten Rechtes der im Reichsrate vertretenen Königreiche und Länder*, IV, Praha 1898, s. 527–534.
- 16) Joseph KRÜKL, Das österreichische Tabakmonopol und der Ausgleich mit Ungarn, in: *Finanz Archiv*, 1867, s. 63–114, tam na s. 80.
- 17) *Österreichisches Rechts- Lexikon. Praktisches Handwörterbuch des öffentlichen und privaten Rechtes der im Reichsrate vertretenen Königreiche und Länder*, IV, Praha 1898, s. 527–534.
- 18) *FzM Vb*, 1899, č. 61.
- 19) *MTTL* 1911.
- 20) *FzM Vb*, 1860, 1871.
- 21) Podle výkladu MF čj. 4077 z 11. června 1871, *FzM Vb*, 1871, č. 21, s. 95.
- 22) NAP, MFV, kart. č. 385, č. 28531/1898. Pokud není uvedeno jinak, pak konkrétní příklady ze života trafik pocházejí z odvolací agendy rakouského ministerstva financí vyřizované mezi léty 1888–1904, a manipulované jako sign. II/9/8, která je uložena v NAP ve fondu MFV v kartonech č. 382–390 jako novodobé arch. inventární číslo 372. Pokud jsou uvedeny bližší odkazy na čísla, pak jde o fascikly tvořené celými spisy, nikoliv o jednotlivá čj. Informace o některých trafikách prolínají celým obdobím.
- 23) NA, MFV, kart. 386, 387.
- 24) *FzM Vb*, 1899, vyhláška č. 61/1899, § 43.
- 25) *MTTL* 1897.
- 26) NA, MFV, kart. 385, č. 9.719/1898.
- 27) NAP, MFV, kart. č. 382.
- 28) NAP, MFV, kart. č. 385, č. 61.959/1898.
- 29) *FzM Vb*, 1897, č. 180/1897, Vorschrift für die Trafikanten.
- 30) František Xaver VESELÝ, *Všeobecný slovník právní: Příruční sborník práva soukromého i veřejného zemí na říšské radě zastoupených, se zvláštním zřetelem na nejnovější zákonodárství a poměry právní zemí koruny české*, díl 2, Praha 1897, s. 395–396.
- 31) *FzM Vb*, 1897, 121, s. 667–668, čj. 20.399 z 18. června 1897.
- 32) NAP, MFV, kart. č. 383, 385.
- 33) PGS, Bd 65, 140, dekret dvorské komory z 3. října 1837.
- 34) Vzácné zaznamenání přináší např. tzv. Šimkova sbírka v Regionálním muzeu Litomyšl, která zachycuje stav města zhruba v roce 1870, mj. i trafiku. K osobě Quida Šimka, mj. spoluzakladatele litomyšlského muzea např. Martin BOŠTÍK, Litomyšlský kupec, sběratel, kronikář a malíř Quido Šimek (1857–1933), in: *Pomezí Čech, Moravy a Slezska*, sv. 8, Litomyšl 2007, s. 54–78.
- 35) Ervín HRYCH a kol., *Slavná historie tabákového dýmu*, Praha 1996, s. 52–53.

- 36) *FzM Vb*, 1897, č. 180/1897, Vorschrift für die Verleger. Vorschrift für die Trafikanten.
- 37) *FzM Vb*, 1897, č. 180/1897, Instruktion für die Verschleißbehörden. Kontrolle durch die Finanzwache.
- 38) NAP, MFV, kart. č. 382.
- 39) NAP, MFV, kart. č. 382, č. 8.092/1888.
- 40) *FzM Vb*, 1897, č. 180/1897.
- 41) NAP, MFV, kart. č. 383, č. 52.888/1894.
- 42) NAP, MFV, kart. č. 382, 1890.
- 43) NAP, MFV, kart. č. 386, č. 47.279/1899.
- 44) NAP, MFV, kart. č. 385, č. 48.104/1898.
- 45) *MTTL* 1901.
- 46) NAP, MFV, kart. č. 385, č. 50.827/1898. Tamtéž, kart. č. 386, č. 27.098/1899.
- 47) NAP, MFV, kart. č. 385, č. 69.236/1898.
- 48) NAP, MFV, karzč. 382, 1892.
- 49) Květoslava KALÁBOVÁ – Vladimír KALÁB, *Historie zemské donucovací pracovny a věznice pro ženy v Pardubicích*, Pardubice 2006, s. 10.
- 50) NAP, MFV, kart.č. 385, č. 16.855/1898.
- 51) NAP, MFV, kart. č. 385, č. 9.503/1898, 48.105/1898.
- 52) Tamtéž, č. 9.719/1898.
- 53) *MTTL* 1895.
- 54) NAP, MFV, kart. č. 385, č. 14.414/1898.
- 55) *MTTL* 1895.
- 56) Marie MACKOVÁ, *Tabáková továrna v Lanškrouně jako součást státní tabákové režie*, Lanškroun 2007, s. 107–109.
- 57) NAP, MFV, kart. č. 385, č. 31.963/1898, č. 50.338/1898.
- 58) NAP, MFV, kart. č. 386, č. 10.419/1899.
- 59) NAP, MFV, kart. č. 385, č. 25.334/1898.
- 60) NAP, MFV, kart. č. 386, č. 9.615/1899.
- 61) NAP, MFV, kart. č. 385, č. 56.801/1898.
- 62) NAP, MFV, kart. č. 385, č. 25.336/1898.
- 63) Tamtéž, č. 45.097/1898.
- 64) Tamtéž, č. 23.720/1898.
- 65) Tamtéž, č. 10.042/1898.
- 66) Marie LIŠKOVÁ, *Slovník představitelů zemské samosprávy v Čechách 1861–1913*, Praha 1994, s. 101. NAP, MFV, kart. č. 385, č. 61.065/1898.
- 67) *FzM Vb*, 47, 8. března 1898, č. 11.600, s. 50–55.
- 68) NAP, MFV, kart. č. 385, č. 19.685/1898.
- 69) Tamtéž, č. 50.102/1898.
- 70) Tyto a další údaje podobného typu v NAP, MFV, kart. č. 382–390.
- 71) V Dolních Rakousích byly tyto obchody v Badenu, Brucku a d. Leitha, Vídni a Vídeňském Novém Městě, s omezenou nabídkou pak v Kremsu, St. Pölten a Stockerau, v Horních Rakousích v Gmundenu,

Ischlu, Linzi a Steyru, omezenou nabídku dále ve Welsu, v Salzbursku v Gasteinu a Salzburgu, ve Štýrsku v Aussee, Štýrském Hradci a Mariboru, omezenou nabídku ještě v Celje a Leoben, v Korutanech v Klagenfurtu, omezenou nabídku ve Villachu, v Kraňsku v Lublani, v Přímoří v Abbazii, Gorici, Pule a Terstu, v Dalmácii v Zaře, omezenou nabídku i v Raguse a Splitu a v Bukovině v Černovicích, s omezenou nabídkou v Suczawe. *MTTL* 1901.

- 72) Jmenované lokality nejsou tendenčním výběrem, ale do značné míry plošným zaznamenáním. Proto také není výběrem jejich lokalizace zhruba v severní části českých zemí a až na drobné výjimky absence v jižní polovině. Jakoby se tu vzdáleně projevovala tendence, která severní část českých zemí vedla v 19. století k razantnějším změnám, než jižní.
- 73) NAP, MFV, kart. č. 377, inv. č. 365.
- 74) *MTTL* 1913.
- 75) *MTTL* 1901.
- 76) NAP, MFV, kart. č. 376, sign. II/9/5.
- 77) NAP, MFV, kart. č. 376, sign. II/9/5, příloha k čj. 16.324 z roku 1898, Allgemeine Bedingungen für den Verschleiß von Tabak- und Cigarren-Specialitäten.
- 78) NAP, MFV, kart. č. 376, sign. II/9/5, čj. 13.169 z roku 1884 a čj. 38.866 z roku 1888.
- 79) Tato skutečnost byla potvrzena i regionálními sondami v bakalářských pracích. Např. Petr HORÁČEK, *Reklama v regionálním tisku v Chrudimi do první světové války*, rkp., Pardubice 2007. Zuzana URBÁNKOVÁ, *Rychnov nad Kněžnou poslední čtvrtiny 19. století ve světle tiskové reklamy*, rkp., Pardubice 2008.
- 80) Podrobněji Kritisna KAISEROVÁ, *Konfesní myšlení českých Němců v 19. a počátkem 20. století*, Úvaly u Prahy 2003, s. 21 a násl. Dále Ivan BÍLEK a kol., *Varnsdorf, město průmyslu a zahrad*, Varnsdorf s.d., s. 207 a násl.
- 81) NAP, MFV, kart. č. 376, sign. II/9/5, 1902–1905. Těž *Varnsdorf a jeho historické pamětihodnosti od roku 1850 do 1913, s dodatkem do roku 1922*, Varnsdorf 2000, s. 18.
- 82) Joseph KRÚKL, Das österreichische Tabakmonopol und der Ausgleich mit Ungarn, in: *Finanz Archiv*, 1867, s. 80.
- 83) *MTTL* 1895.
- 84) *MTTL* 1901, 1913.
- 85) Harald HITZ – Hugo HUBER, *Geschichte der Österreichischen Tabakregie 1784–1835*, Wien 1975, s. 78.

4. Trafikanti

- 1) *FzM Vb*, 1854, s. 69.
- 2) Harald HITZ – Hugo HUBER, *Geschichte der Österreichischen Tabakregie 1784–1835*, Wien 1975, s. 75–76.

- 3) *FzM Vb*, 1866, s. 128, s odvoláním na ministerský výnos z roku 1854 a z 20. května 1866.
- 4) Harald HITZ – Hugo HUBER, *Geschichte*, s. 78.
- 5) Výnos ministerstva financí z 5. srpna 1875, č. 16641 ve smyslu oběžníku říšského válečného ministerstva z 31. prosince 1875 č. 5487, *Mil Vb* 52.
- 6) *FzM Vb*, 42, s. 300–301, č. 22676 z 9. srpna 1879. *Mil Vb* 24, s. 155.
- 7) *FzM Vb*, 24, 1861, přípis ministerstva financí č. 20860–583 ze 17. 5. 1861.
- 8) *FzM Vb*, 61, 1899, Errichtung und Besetzung der Verläge und Trafiken.
- 9) Harald HITZ – Hugo HUBER, *Geschichte*, s. 77, Vorschrift für die Trafikanten 1797.
- 10) *FzM Vb*, 1897, č. 180/1897, §15.
- 11) Tamtéž, § 22, 23.
- 12) NAP, MFV, kart. č. 376, sign. II/9/5, č. 77.550/1903.
- 13) NAP, MFV, kart. č. 385, č. 32.158/1898.
- 14) Tamtéž, č. 53.179/1898.
- 15) NAP, MFV, kart. č. 382, 1889.
- 16) NAP, MFV, kart. č. 385, č. 31913/1898.
- 17) NAP, MFV, kart. č. 382, 1889.
- 18) Tamtéž, 1888.
- 19) NA, MFV, kart. 386, 387, sign. II/8.
- 20) NAP, MFV, kart. č. 382, 1888–90.
- 21) NAP, MFV, kart. č. 385, č. 52.024/1898.
- 22) NAP, MFV, kart. č. 387, č. 12.856/1900.
- 23) NAP, MFV, kart. č. 382, 1888.
- 24) NAP, MFV, kart. č. 376, sign. II/9/5.
- 25) NAP, MFV, kart. č. 385, č. 32.058/1898.
- 26) NAP, MFV, kart. č. 386, č. 55.660/1899. Marie LIŠKOVÁ, *Slovník představitelů zemské samosprávy v Čechách 1861–1913*, Praha 1994, s. 149.
- 27) Město samo tehdy mělo 3.629 obyvatel a poutníků jím v sezóně od května do října prošlo v té době podle záznamů zdejších redemptoristů skoro 200.000. *Seznam míst v království českém*, Praha 1907, s. 610. Podrobněji o ekonomické situaci ve městě Marie MACKOVÁ, *Králíky kolem roku 1900, Sociologicko-statistická sonda*, in: *Východočeský sborník historický*, 12, Pardubice 2005, s. 141–170.
- 28) NAP, MFV, kart. č. 387, 1900–1901. SOKA Ústí nad Orlicí, Okresní úřad Žamberk, sčítání lidu 1900, město Králíky.

5. Sortiment

- 1) *Světlem práce a vynálezů, Kniha o počátcích, vývoji a stavu moderní techniky, III, Výroba a zpracování surovin, II., zemědělství, hospodářský průmysl a výroba potravin a poživatin*, Praha b.d., heslo Tabák,

- s. 567–585, tam zvl. s. 582, Jiří SOMMER, *Československý tabákový průmysl v letech 1918–1938*, rkp. disertační práce, Praha, FF UK 1973, s. 27–29.
- 2) *TzS* 1913.
 - 3) 1 vídeňský cent bylo 56,006 kg, vídeňské jednotky znaly ještě celní cent, což bylo jen 50 kg, podle www.converter.cz, ze dne 3. ledna 2009.
 - 4) Harald HITZ – Hugo HUBER, *Geschichte der Österreichischen Tabakregie 1784–1835*, Wien 1975, s. 74.
 - 5) Joseph KRÜKL, Das österreichische Tabakmonopol und der Ausgleich mit Ungarn, in: *Finanz Archiv*, 1867, s. 78.
 - 6) *MTTL* 1897.
 - 7) Joseph KRÜKL, Das österreichische Tabakmonopol, s. 78. *MTTL* 1897. *TzS* 1913.
 - 8) Harald HITZ – Hugo HUBER, *Geschichte*, s. 88–89.
 - 9) 1 libra = 0,56 kg, ale tabáková režie považovala za 1 libru 428 g, 1 lot = 0,017 kg.
 - 10) Ceník je uložen v SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, AM Moravská Třebová, kart. č. 435, ceníky 19. století.
 - 11) Podrobněji o tom např. Petr VOREL, *Od pražského groše ke koruně české*, Praha 2000, s. 351 a násl.
 - 12) *TzS* 1873.
 - 13) *TzS* 1896.
 - 14) *Informationstarif über die im Verschleiß der k. k. österreichischen Tabakregie befindlichen Tabakfabrikate*, Wien 1915. *Verzeichnis der Preise zu welchen österreichische Tabakfabrikate an die im Auslande operierenden österreichisch- ungarischen Truppen*, 1916, Wien 1916. *Verzeichnis der Preise zu welchen österreichische Tabakfabrikate an die k. u. k. Kriegsmarine*, 1916, Wien 1916. *Tarif für die Erzeugnisse der k. k. österreichischen Tabakregie*, 1917, Wien 1917.
 - 15) Harald HITZ – Hugo HUBER, *Geschichte*, s. 89.
 - 16) Podrobněji o tom, včetně odkazů na další informační zdroje Marie MACKOVÁ, Limito tabák v rakouském státním tabákovém monopolu, in: *Theatrum historiae*, 2, Pardubice 2007, s. 275–290.
 - 17) Harald HITZ – Hugo HUBER, *Geschichte*, s. 85.
 - 18) Marie MACKOVÁ, Limito tabák, s. 288.
 - 19) Tamtéž.
 - 20) SOA P, RTR, továrna České Budějovice, kn. č. 255. Tamtéž, továrna Kutná Hora, kn. č. 187B, 187C.
 - 21) *Gestehungs- Kosten der Tabak- Ganz- und Halb-Fabrikate sowie den k. k. österr. Tabak- Fabriken und Verschleiss- Magazinen und den k. k. österr. und k. ungar. Einlösungsämtern*, Wien 1896.
 - 22) SOAP, RTR, továrna Kutná Hora, kn. č. 187C, přípis generálního ředitelství čj. 16.143/1874.
 - 23) AA-112–108 mm, A-101–98 mm, BB-122–118 mm, C-134–130 mm, D-103–100 mm, E-116–112 mm, F-101–98 mm, G-210 mm, GB-

- 216 mm, H, HH-108–105 mm, K, KR-114–110 mm. Tabelle über die Dimensionen der Cigarren des Allgem. Tarifes, *TzS* 1897.
- 24) *Proceduren- Ausweise sämtliche Erzeugnisse der k. k. österreichischen Tabak- Regie*, Wien 1884. *Proceduren- Ausweise sämtliche Erzeugnisse der k. k. österreichischen Tabak- Regie*, Wien 1901.
 - 25) SOA P, RTR, továrna Písek, kart. 26, Tabelle zur Bezeichnung des Fabrikes mit Initialbuchstaben, 1897. *FzM Vb*, 1897, č. 180/1897.
 - 26) *FzM Vb*, 1897, č. 180/1897.
 - 27) NAP, Presidium pražského místodržitelství, kart. č. 647, sign. 12/6/2, 1858.
 - 28) Takový obal existuje např. ve sbírce Regionálního muzea v Litomyšli.
 - 29) Ervín HRYCH a kol., *Slavná historie tabákového dýmu*, Praha 1996, s. 116.
 - 30) *FzM Vb*, 1897, Vorschrift für die Tabaktrafikanten.
 - 31) NAP, MFV, kart. č. 375, sign. 9/3, č. 1003/142, 1892

6. Konzumenti

- 1) Johann SCHICHT, *Sein Leben und Wirken*, hrsg. Ferdinand Bernt, Wien 1909, s. 261–262. Za upozornění na tento opus děkuji doc. dr. Kristině Kaiserové, CSc. Kristina KAISEROVÁ, Johann Schicht, in: Lukáš FASORA – Jiří HANUŠ – Jiří MALÍŘ (Hg), *Social-reformatorisches Denken in den Böhmisches Ländern 1848–1914*, München 2010, s. 273–284.
- 2) Marie MACKOVÁ, Limito tabák v rakouském státním tabákovém monopolu, in: *Theatrum historiae*, 2, Pardubice 2007, s. 275–290.
- 3) Ervín HRYCH a kol., *Slavná historie tabákového dýmu*, Praha 1996, s. 31.
- 4) Karel PEJML, *Celý svět kouří*, Praha 1947, s. 271 a násl.
- 5) Ervín HRYCH, *Slavná historie*, s. 138.
- 6) Václav L. ROŠICKÝ, O tabáku a jiných narkotických látkách, in: *Kronika práce, osvěty, průmyslu a vynálezův*, díl VI, Chemie denního života, Praha 1894, s. 581. „Ulmovka“, kterou pan profesor Rošický tak samozřejmě pojmenoval, byla dýmka s hlavičkou ze dřeva olše bahenní, která se vyráběla v německém Ulmu a měla pověst docela solidního, ale přece jenom levnějšího zboží, minimálně ve srovnání s původně francouzskými dýmkami z vřesovce, tzv. bruyére, které byly mezi dřevěnými dýmkami považovány za ty velmi solidní. Manfred SCHULZ, *Život s dýmkou*, Praha 1992, s. 42 a násl.
- 7) NAP, MFV, kart. č. 385, č. 61.065/1898.
- 8) Marie MACKOVÁ, Limito tabák, s. 285.
- 9) *MTTL* 1913.
- 10) *MTTL* 1893.
- 11) *MTTL* 1913. *TzS* 1913.
- 12) *MTTL* 1895, Bewegung der Ausländer- und Inländer- Tabak- Blätter- Erwerbungen in den Jahren 1871–1895.

- 13) *MTTL* 1897, s. 91.
- 14) *MTTL* 1897.
- 15) NAP, MFV, kart. č. 383, č. 42898/1894.
- 16) Volně přeloženo podle *Wochenblatt für Mähr. Trübau und Zwittau sammt Umgebung*, 7. srpna 1897, s. 2.
- 17) SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, AM Moravská Třebová, kn. č. 366, kniha pozůstalostí.
- 18) Zatím není možné pro naše poměry doporučit žádnou shrnující práci, existují jenom regionální sondy a nejsou v nich zastoupeny ani všechny významné oblasti.

Seznam zkratek

- AM archiv města
- FzM Vb Verordnungsblatt für den Dienstbereich des k. k. Finanzministeriums für die im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder (seit 1854)
- MFV Ministerstvo financí Vídeň 1888–1918, archivní fond uložený v NAP
- MTTL Statistische Mitteilungen über das österreichische Tabakmonopol (1893–1913)
- NAP Národní archiv Praha
- PGS Politische Gesetzsammlung
- PGSfB Provinzial Gesetzsammlung für Böhmen
- RTR Rakouská tabáková režie, archivní fond uložený v SOAP
- SAP Sborník archivních prací
- SdTVO Statistik der Tabak- Verschleiß- Organe für das Jahr 1895, Wien 1896.
- SOAP Státní oblastní archiv Praha
- SOkA státní okresní archiv
- TzS Tabellen zur Statistik des österreichischen Tabak- Monopoles der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder (1873–1913)